

Людмила Крайняк,
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри іноземних мов
та інформаційно-комунікаційних технологій,
Західноукраїнський національний університет
<https://orcid.org/0000-0003-4713-9416>
м. Тернопіль, Україна

Ольга Боднар,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
та інформаційно-комунікаційних технологій,
Західноукраїнський національний університет
<https://orcid.org/0000-0002-5453-9859>
м. Тернопіль, Україна

Олександра Дуда,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
та інформаційно-комунікаційних технологій,
Західноукраїнський національний університет
<https://orcid.org/0000-0003-1586-8884>
м. Тернопіль, Україна

Переклад у сфері професійної комунікації: подолання інтерференції

Translation in the professional communication: overcoming interference

Анотація. У статті здійснено аналіз мовної інтерференції, яка нині проявляється у професійно орієнтованій міжкультурній комунікації під час встановлення міжнародних контактів із зарубіжними партнерами в різних сферах діяльності людини. Розглянуто процес ідентифікації елементів тексту у свідомості перекладача як передумову інтерференції. Встановлено, що ідентифікація може бути недостатньою, надлишковою та нормальною, що зумовлює прояв негативної (деструктивної) і позитивної (конструктивної) інтерференції у професійно орієнтованих комунікації і перекладі. Виокремлено способи подолання інтерференції у професійно орієнтованій міжкультурній комунікації та встановлено шляхи подолання орфографічної та пунктуаційної інтерференції в письмовому перекладі. Ак-

центовано увагу на неминучості інтерференції як мовного явища і на ролі перекладу у її подоланні у професійній комунікації. Доведено, що подолати інтерференцію можна завдяки перекладацьким трансформаціям трьох типів: структурна, семантична та структурно-семантична трансформації, суть яких полягає в переміщенні, заміні елементів або зміні числа елементів – додаванні або вилученні. Розглянуто залежність інтерференції від професійної компетентності перекладача, який може зменшити її, усвідомлюючи міру розбіжностей між двома мовами, з якими він працює. Інакше міжмовна інтерференція призводить до блокування переданої текстом інформації, яка не буде сприйнята реципієнтом належним чином. Вивчення інтерференції допомагає вирішити багато проблем і звести до мінімуму прояв "негативної" інтерференції під час перекладу. Виявлено та проаналізовано дослівне і структурне відтворення специфічних явищ вихідної мови засобами мови перекладу, що веде до порушення культурних традицій, стилю, норми і узусу, характерного для текстів певного типу в мові оригіналу. Автори роблять висновок, що увага до міжмовної інтерференції викликана тим, що вона являє собою перешкоду для досягнення еквівалентності перекладу. Професійно орієнтована комунікація і переклад тісно пов'язані з культурою або прагматикою в тій чи іншій галузі пізнання, що підтверджується прагмалінгвістичною інтерференцією та інтерференцією культур, які охоплюють простір ще багатьох невивчених явищ.

Ключові слова: професійно орієнтована комунікація, мовна інтерференція, ідентифікація елементів тексту, способи подолання інтерференції, еквівалентність перекладу.

Summary. The article analyzes language interference, which is currently manifested in professionally oriented intercultural communication in the process of establishing international contacts with foreign partners in various spheres of human activity. The process of identifying text elements in the mind of a translator as a prerequisite for interference is considered. It is established that identification can be insufficient, excessive and normal, which leads to the manifestation of negative (destructive) and positive (constructive) interference in professionally oriented communication and translation. Ways to overcome interference in professionally oriented intercultural communication are identified, and ways to overcome orthographic and punctuational interference in written translation are established. Attention is focused on the inevitability of interference as a linguistic phenomenon and on the role of translation in overcoming it in professional communication. It has been proven that interference can be overcome thanks to translation transformations of three types: structural, semantic, and structural-semantic transformations, the essence of which consists in moving, replacing elements, or changing the number of elements – addition or removal. The dependence of interference on the professional competence of the translator, who can reduce it by being aware of the degree of discrepancies between the two languages with which he works, is considered. Otherwise, interlanguage interference leads to blocking of the information transmitted by the text, which will not be perceived properly by the recipient. The study of interference helps to solve many problems and minimize the manifestation of "negative" interference in translation. The article identifies and analyzes the

literal and structural reproduction of specific phenomena of the source language by means of the target language, which leads to a violation of cultural traditions, style, norms and usages characteristic of texts of a certain type in the source language. The authors conclude that attention to interlanguage interference is caused by the fact that it is an obstacle to achieving translation equivalence. Professionally oriented communication and translation are closely related to culture or pragmatics in one or another field of knowledge, which is confirmed by pragmlinguistic interference and interference of cultures, which cover the space of many unexplored phenomena.

Key words: *professionally oriented communication, language interference, identification of text elements, ways to overcome interference, translation equivalence.*

Вступ. Останніми роками зі зміною реалій у нашій країні під впливом процесів глобалізації, інтеграції країни у світову спільноту та переходу економіки на ринкові механізми підвищився інтерес до вивчення іноземних мов, змінилося ставлення до вивчення культур інших народів. Усе це зумовлює різко підвищений інтерес до вивчення взаємодії та взаємовпливу мов і культур, одним із проявів яких є мовна інтерференція.

Долучаючись до світової культури через пряме оволодіння іноземними мовами, студенти відчують на собі вплив мовної інтерференції, яка нині проявляється у професійно орієнтованій міжкультурній комунікації під час встановлення міжнародних контактів із зарубіжними партнерами в різних сферах діяльності людини. Недооцінка явища інтерференції у професійно зорієнтованій комунікації та перекладі призводить до різних помилок, акценту (фонетичних і фонологічних порушень, неточностей, спотворень) і порушення комунікації.

Уперше інтерес до проблеми інтерференції між мовами виник наприкінці XIX ст. на основі вивчення мов та їхньої «поведінки», коли вчені дійшли висновку про те, що мови впливають одна на одну, «взаємодіють» одна з одною і відбувається їхнє «змішування» [9]. І. А. Бодуен де Куртене висловив думку про те, що під час контакту мов відбувається не тільки запозичення тих чи інших елементів, а й ослаблення ступеня і сили розрізнення, властивої окремим частинам мови, тобто спрощення системи в цілому. Ця думка була продовжена й уточнена Уріелем Вайнрайхом. Дослідження цього напрямку дали змогу американському лінгвісту намітити програму вивчення та опису мовних контактів як процесу інтерференції на прикладі прояву граматичної інтерференції [1, с. 115].

Сам термін «інтерференція» був уведений у лінгвістичний вжиток ученими Празького лінгвістичного гуртка в 30-ті роки 20-го століття шляхом запозичення відомого фізичного терміна на

основі аналогії суті двох явищ. Широкого визнання цей термін набув лише після виходу в світ монографії У. Вайнрайха «Мовні контакти», у якій було закріплено термін «мовний контакт», введений раніше А. Мартіне замість терміна «змішання мов», описано та показано механізм явища і викладено причини інтерференції, інтерференцію було розглянуто на фонетичному, граматичному та лексичному рівнях [1, с. 153]. Внесок У. Вайнрайха у вивчення проблеми двомовності полягає в тому, що він запропонував описати ті мовні системи, які опиняються в контакті одна з одною; виявити відмінності між цими системами, що ускладнюють одночасне володіння ними, і передбачити найімовірніші прояви інтерференції, що можуть виникати в результаті контакту мов, і, нарешті, вказати в поведінці двомовних носіїв ті відхилення від норм кожної з мов, які пов'язані з їхньою двомовністю [1, с. 90].

За монографією В. Вайнрайха з'явилася ціла низка праць, пов'язаних із «мовним контактом» та «інтерференцією» на досліджуваних рівнях, зокрема роботи, що мають значення для практики професійно орієнтованого перекладу [2; 7; 8]. У сучасній лінгвістиці інтерференцію тлумачать як «взаємодію мовних систем в умовах двомовності, що складається або під час контактів мовних, або під час індивідуального вивчення нерідної мови; виражається у відхиленнях від норми і системи другої мови під впливом рідної» [9]. З'явилося поняття «міжмовна інтерференція», яке вживається для проектування спеціальних рис вихідного тексту (ВТ) на перекладений текст (ПТ), що призводить до порушення норм, конвенцій і дискурсу ПТ. На думку Зимовець Г.В, психологічна основа інтерференції проявляється у перенесенні ("transfer") певних елементів з однієї мовної системи в іншу в результаті мовного контакту [5, с. 12]. Перекладач використовує під час перекладу засвоєні лінгвістичні еталони: фонетичні, лексичні, граматичні, стилістичні, які є засобами мови.

Мета нашого дослідження передбачає аналіз мовної інтерференції, яка проявляється у професійно орієнтованій міжкультурній комунікації під час перекладу. Для досягнення мети нами ставилися такі завдання:

- 1) класифікувати процес ідентифікації елементів тексту у свідомості перекладача як передумову інтерференції; 2) виокремити способи подолання інтерференції у професійно орієнтованій міжкультурній комунікації; 3) встановити шляхи подолання орфографічної та пунктуаційної інтерференції в письмовому перекладі.

Методологія та методи дослідження. Методологічною основою дослідження є комплексний підхід до аналізу мовної інтерференції, що визначило використання загальнонаукових, емпіричних

та теоретичних методів, а саме: аналіз та синтез – для визначення процесу ідентифікації елементів тексту у свідомості перекладача як передумову інтерференції; узагальнення – для виокремлення способів подолання інтерференції у професійно орієнтованій міжкультурній комунікації; метод супутніх змін – для встановлення шляхів подолання орфографічної та пунктуаційної інтерференції в письмовому перекладі; порівняння – для встановлення відмінностей між різними видами інтерференції у професійно орієнтованих комунікації і перекладі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під час порівняння сприйманого тексту письмового або усного мовлення зі сформованими (перцептивними) еталонами у свідомості перекладача відбувається процес ідентифікації елементів тексту. Ідентифікація може бути недостатньою, надлишковою та нормальною, що зумовлює прояв негативної (деструктивної) і позитивної (конструктивної) інтерференції у професійно орієнтованих комунікації і перекладі [7, с. 120]. Увага до міжмовної інтерференції викликана тим, що вона являє собою перешкоду для досягнення еквівалентності перекладу. Перекладач-початківець прагне зберегти «структурно-семантичне рівняння» між висловлюванням оригіналу та перекладу. Дослівне і структурне відтворення специфічних явищ вихідної мови засобами мови перекладу веде до порушення культурних традицій, стилю, норми і узусу, характерного для текстів певного типу в мові оригіналу. Іншими словами, інтерференція є втручанням елементів однієї мовної системи в іншу під час мовного контакту, а результат цього втручання може бути негативним, який виражається у відхиленні від норм даної мови, і позитивним, що сприяє адекватному перекладу та набуттю навичок в одній мові під впливом іншої.

Подолання інтерференції стає можливим завдяки перекладацьким трансформаціям, які полягають у переміщенні, заміні елементів або зміні числа елементів – додаванні чи вилученні. Інтерференція може проявлятися на всьому шляху, починаючи від найсильнішого іноземного акценту і до випадкового використання слова або ідіоми з іншої мови. До того ж вона проявляється на всіх рівнях мови. Традиційно її розглядають на трьох (фонетичному, граматичному та лексико-семантичному), чотирьох (фонетичному, морфологічному, синтаксичному та лексико-семантичному) і п'яти рівнях (фонетичному, морфологічному, синтаксичному, лексичному та семантичному) [9]. Ці порушення можуть зачіпати лексичний склад, граматичний лад, предметно-змістовні, лінгвотекстуальні та культурні аспекти тексту.

Волошок І. Ю. зазначає, що у професійно зорієнтованих комунікаціях і перекладі інтерференція проявляється й на інших рівнях,

які ще не описані в лінгвістичній літературі. Так, автор аналізує звукову – репродукційну – інтерференцію, яка доволі часто проявляється у професійно орієнтованих комунікаціях та перекладі [3, с. 82]. Комуніканти та перекладачі потрапляють під вплив знайомого звучання або написання слова, яке може мати термінологічне або якесь особливе значення, і відтворюють (репродукують) неправильний варіант у словах типу: *West – захід, західний*, а перекладають '*схід*', '*східний*' під впливом звучання; *Dutch – голландець, голландський*, а перекладають *данський*'; *obligation – зобов'язання*, а перекладають як '*облігація*'; *decoration – прикраса, відзнака*, а перекладають '*декорація*', *ammunition – боєприпаси*, а не '*амуніція*'.

Багато з цих слів належать до категорії «помилкових друзів перекладача», а з точки зору інтерференції їх можна назвати «звуковими репродукційними інтерферентами». Під інтерферентами розуміють будь-які значущі одиниці (морфеми, слова, вирази, синтагми, речення), які за звучанням/написом і функціями в одній мові нагадують відповідні одиниці або функції в іншій мові. Причому негативні інтерференти відрізняються, а позитивні збігаються в плані змісту [2, с. 53].

Використання правил орфографії та пунктуації мови оригіналу в мові перекладу також призводять до орфографічної та пунктуаційної інтерференції в письмовому перекладі: *appeal – апеляція*, а не *анпеляція*, *agresia – aggression*, *адреса – address* тощо. Також не знайшло висвітлення в спеціальній літературі з точки зору інтерференції копіювання розділових знаків з оригіналу, що часто призводить до порушення норм письмової мови на рівні пунктуації. Так, в англійській мові двозначні числівники прийнято писати через дефіс: *twenty-four*; *seventy-nine*. Україномовні студенти найчастіше припускаються цієї помилки, оскільки в українській мові написання двоцифрових чисел не вимагає дефіса: '*двадцять чотири*', '*сімдесят дев'ять*', тощо.

На лексичному рівні давно помічена термінологічна інтерференція, що призводить до виникнення "фальшивих друзів перекладача". Вона виникає на базі часткової міжмовної омонімії, коли слово мови джерела звучить майже так само, як слово мови перекладу, і перекладач, спираючись на свій мовний досвід, вважає, що обидва слова збігаються у своєму значенні (англ. *expertise* – 'спеціальні знання, уміння та навички, отримані в результаті досвіду, підготовки або навчання' і укр. '*експертиза*' – англ. *assessment*; *evaluation*; *examination*; англ. *prospect* – '*перспектива*', а не *проспект* і укр. '*перспектива*' – англ. *prospect*, а не *perspective*) [7, с. 110].

Порівняльний аналіз перекладів наукових текстів та їхніх оригіналів з англійської мови українською показує, що в деяких словосполученнях

часто з'являється неприродний "український" порядок слів, наприклад: *Генеральний секретар ООН* – *General Secretary of the UNO*, якому відповідає англ. *Secretary General of the UNO*; 'генеральний прокурор' – *Prosecutor General* тощо. Граматична інтерференція в перекладі також трапляється, хоча описана недостатньо повно. Наші спостереження свідчать, що в якості інтерферента, в першу чергу, тут виступає порядок слів простого речення в англійській та українській мовах які слід враховувати під час перекладу. Наприклад: 1. *The pipe burst.* – *Прорвало трубу.* 2. *It occurred to me.* – *Мені спало на думку.*

Відмінною рисою синтаксичного оформлення складових англійського та українського речень є протиставлення Impersonality vs Personality, що виражається у різних способах вираження групи підмета. Для української мови характерне переважання безособових конструкцій (неозначено-особові речення як засіб вираження об'єктивності оповіді: нейтральності та відстороненості мовця від стану речей). В англійській мові для передачі аналогічної ідеї як формального підмета широко використовуються такі засоби-замінники підмета як особисті займенники (не в конкретній вказівній, а в узагальнювальній функції): *it, you, s/he, they, we, one* [3, с. 85]. Наприклад: 1. *У нього висока температура.* – *He is running a high temperature.* 2. *На мою думку... / на мій погляд/ мені здається...* – *I think / believe.*

Під час перекладу українських безособових конструкцій англійською мовою інтерференція структур мови перекладу часто призводить до неідіоматичної для мови перекладу структури. Тому під час такого перекладу слід визначити, яке слово має бути використане для вираження підмета англійського речення: або формальний підмет, або використання одного з фактичних другорядних членів речення у функції підмета. Саме для заповнення відсутнього підмета в англійському реченні досить поширене вживання будь-якого другорядного члена речення як підмета в українському реченні:

1. Підмет – фактична обставина місця, наприклад: *У статті йдеться...* – *The article says...*

2. Підмет – фактична обставина часу, наприклад: *За минуле десятиліття різко знизився рівень життя населення.* – *The past decade has brought much lower level of living standards; На початку 30-х років позначилися перші ознаки кризи.* – *Early thirties signaled the beginning of the decline.*

3. Підмет – фактична обставина причини, наприклад: *У В'єтнамі через пташиний грип загинуло п'ять осіб.* – *The avian flu killed five people in Vietnam.*

Ще однією відмінною особливістю структурного оформлення простого речення у двох мовах є вживання активних і пасивних

конструкцій. Активні конструкції англійського речення не завжди передаються аналогічними структурами української мови, наприклад:

1. *I guess...* – Мені здається... 2. *I lack money.* – У мене / мені не вистачає грошей.

Нарешті, професійно орієнтована комунікація і переклад тісно пов'язані з культурою або прагматикою в тій чи іншій галузі пізнання і, отже, може виникнути питання про прагмалінгвістичну інтерференцію та інтерференцію культур, що становлять собою область ще багатьох невивчених явищ. Всі підводні камені будь-якого виду перекладу в основному зумовлені культурними відмінностями. Доказом цього є інтерференція британського й американського варіантів англійської мови, що виявляється в професійно орієнтованих комунікаціях і перекладі на всіх рівнях. Наприклад, у деяких українських економічних і політичних термінів є різні відповідники в британському й американському варіантах англійської мови: *акціонерне товариство: joint-stock company vs corporation; страхування: insurance vs assurance; Генеральний директор: Managing Director vs President; мійністр закордонних справ: State Secretary vs Foreign Minister* та ін.

Висновки. Таким чином, інтерференція під час перекладу є неминучим явищем. Разом з тим механізм перекладу цілком здатний її подолати. Сама наявність інтерференції залежить від професійної компетентності перекладача, який може зменшити її за допомогою спеціальних поправок, усвідомлюючи міру розбіжностей між тими двома мовами, з якими він працює. Інакше міжмовна інтерференція призводить до блокування переданої текстом інформації, яка не буде сприйнята реципієнтом належним чином. Вивчення інтерференції в цій галузі допомагає вирішити багато проблем і звести до мінімуму прояв "негативної" інтерференції під час перекладу. Подолати інтерференцію можна завдяки перекладацьким трансформаціям трьох типів: структурна, семантична та структурно-семантична трансформації, суть яких полягає в переміщенні, заміні елементів або зміні числа елементів – додаванні або вилученні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вайнрайх У. Мовні контакти: стан і проблеми дослідження / пер. з англ. К.: Вища школа, 1979. 263 с.
2. Валігура О.Р. Фонетична інтерференція в англійському мовленні українських білінгвів: монографія. Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. 288 с.
3. Волошок І.Ю. Інтерференція та її типи на різних мовних рівнях. *Педагогічні науки: збірник наук. праць*. 2012. Вип. 62. С. 81–85.
4. Д'яков А.С., Кияк Т.Р., Куделько З.Б. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. К.: Вид. дім «КМ Academia», 2000. 218 с.

5. Зимовець Г.В. Міжмовна інтерференція в умовах контактного білінгвізму (на матеріалі мови української діаспори): автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 «Германські мови». Київ, 2003. 20 с.
6. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця: Нова книга, 2002. 380 с.
7. Корунець І.В. Theory and practice of translation. Вінниця: Нова книга, 2003. 380 с.
8. Рибіна Н.В. Білінгвізм та інтерференція як тенденції мовного розвитку сучасного суспільства: проблеми та способи їх вирішення. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2015. Т. 1. № 59. С. 176–178.
9. Степанков Є.П. БОДУЕН ДЕ КУРТЕНЕ Ян [Електронний ресурс] Енциклопедія історії України: Т. 1: А-В / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во "Наукова думка", 2003. 688 с.: іл.. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Boduen_K (останній перегляд: 18.07.2024)
10. Труб В.М. Явище “суржику” як форма просторіччя в ситуації двомовності. *Мовознавство*. 2015. Т. 1. № 59. С. 176–178.
11. Шаблій О.А. Міжмовна інтерференція як психолінгвістична універсалія. *Мовні та концептуальні картини світу* : збірник наук. пр. Київ : Вид. дім Дмитра Бураго, 2004. Вип. 11. Кн. 1. С. 371–375.